

nogle få andre repræsentanter for de første rangklasser dannede topfigurerne på rangstigen. I en social position, der ikke lå langt under disse privilegeredes, sad magistratens øverste ledere, blandt hvilke Hans de Hofmann indtog førstepladsen. Under disse fornemme kredse stod et borgerskab, der var sammensat af meget forskellige bestanddele. Religionsprivilegierne bevirkede, at jøder, reformerte, katolikker og andre »underkendte« religioners tilhængere trivedes her side om side, og at der gennem folk, der ønskede at udnytte frihederne i Fredericia, stadig tilførtes borgerskabet blod fra den store verden. Det gik ganske vist ikke af uden gnidninger med tilhørende besvær og ærgrelser for magistraten, men var med til at give Fredericia sit særpræg i forhold til andre byer. Fuldt så meget ubehag havde man dog af asylretten, der sikrede fallenter mod kreditorenes efterstræbelser og følgelig drog adskillige mennesker til byen, som havde lidt skibbrud andre steder i verden. Blandt dem fandtes folk som den kendte godsslagter Henrik Muhle de Hoff og en komisk figur som den tidligere hofmand, kammerherre Ove Casper v. Lüttichau, der førte en fortvivlet kamp for at bevare et ydre skin af overklasse og trods svimlende gæld og en tarvelig bopæl plejede omgang med sin fornemme familie i byen, ledsaget af en domestique.

Bogen indeholder således et galleri af portrætter fra det 18. årh., der giver et fyldigt indtryk af både de sociale og kulturelle forhold i byen i den behandlede periode. Behandlingsmåden er karakteristisk for H.M., der finder en væsentlig opgave for historieforskningen i at finde den stemning, der synes at have ligget over fortidens mennesker, eller som betragtningen af dem afføder hos historikeren, og det er mere denne end nye kendsgerninger, han ønsker at bibringe læseren. Det er måske lykkedes mindre i bogen om Fredericia end i flere af de foregående bøger — en del personer træder således ret svagt frem og billedet bliver derfor til tider flimrende og udvisket — men alligevel indtager den en fornem plads blandt vore byhistorier, og når forf. slutter med året 1820, da asylretten ophævedes, og byen gled ind i en periode, i hvilken de mange forskellige dele, borgerskabet bestod af, efterhånden smeltede sammen, så dets særpræg forsvandt, er der givet et farverigt billede af livet i Fredericia, som vel ingen anden dansk historiker end netop han kunne give det. *Georg Hansen.*

Det monumentale Værk »Frederik Münter, et Mindeskrift«, som begyndte at udkomme i 1925, er nu naaet til en relativ Afslutning med det i 1949 udsendte 2. Halvbind af 1. Bind. Gentagne

Gange er tidligere i dette Tidsskrift (9. R. V, 162—70; 10. R. IV, 453—58; 11. R. I, 752—54) omtalt de foregaaende Dele, der navnlig har Betydning ved Publiceringen af Münters Dagbøger og Breve. Det nu udgivne Halvbind indeholder foruden en omfattende Bibliografi og Ikonografi ved R. Paulli og en Brevregistrant ved Øjvind Andreasen fire Afhandlinger om specielle Sider af Münters videnskabelige Virksomhed. En tidligere publiceret Artikel af afdøde Frants Buhl genoptrykkes i let ændret Skikkelse, medens Otto Koefoed-Petersen, Victor Hermansen og Georg Galster belyser Münters Indsats henholdsvis som Ægyptolog, nordisk Oldforsker og Numismatiker. Skønt Afhandlingerne er noget ujævne i Anlæg og Udførelse, giver de tilsammen et Billede af Münters vidtspændende Studieinteresser paa meget forskellige Omraader. Alle Forfattere er enige i at prise hans Idérigdom, store Kundskabsfylde og udprægede Forskerglæde. Beklageligt er det, at Ada Adler ikke før sin Død naede at skrive sit Bidrag om Münter som klassisk Filolog. De foreliggende syv Bind indeholder et rigt Materiale til Forstaaelse af Münters Personlighed og Forskergerning. Tilbage staar nu blot i et planlagt 8. Bind at belyse hans Indsats inden for hans Hovedstudium, Kirkehistorien og Kirkearkæologien.

Bjørn Kornerup.

Norsk kirkehistorisk Litteratur ejer fra ældre Tid to værdifulde »Stiftshistorier«, nemlig Ludvig Daaes »Throndhjem Stifts geistlige Historie fra Reformationen til 1814« (1863) og A. Fayes »Christianssands Stifts Bispe- og Stiftshistorie« (1867). Fornylig er hertil kommet et Arbejde af Sognepræst Reidar Bolling: *Kyrkjeliv i Christianssands Stift i atlande Hundreåret* (Oslo, 1947, 434 S.). Med indgaaende Benyttelse især af det righoldige Bispearkiv og med godt Kendskab til den trykte Litteratur har Forf. leveret en interessant Skildring af, hvorledes Kirke- og Skoleforhold artede sig i et enkelt norsk Stift hele det 18. Aarhundrede igennem. Bogen er fortræffeligt disponeret, og i en grej, karakterfuld Prosa, der dog paa Grund af den fra det gængse »Maal« afvigende Form kan falde Læseren noget besværlig, gives der en meget alsidig Fremstilling af den almindelige kirkehistoriske Udvikling, af Personligheder, af Kirkebyggeri og Gudstjenesteforhold, af Præsternes Indsats gennem Folkeoplysning og -opdragelse, af økonomiske, sociale og kulturelle Foreteelser i Byerne og paa Landet. En udtømmende Bedømmelse af det foreliggende